

Motion till riksdagen 2024/25:3361

av **Malcolm Momodou Jallow m.fl. (V)**

med anledning av prop. 2024/25:132 Lättnader i byggkraven för studentbostäder

1 Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen avslår regeringens förslag till lag om ändring i plan- och bygglagen i de delar det avser 8 kap. 6 § och 16 kap. 2 §.

2 Inledning

Det har under en längre tid funnits en brist på studentbostäder i många högskolekommuner. Utöver det så är en stor del av det befintliga beståndet i behov av upp- rustning och/eller modernisering. Det är med andra ord ytterst angeläget att både ny- och ombyggnationer inom studentbostadsbeståndet kommer till stånd.

Av denna anledning har regeringen lagt fram proposition 2024/25:132 Lättnader i byggkraven för studentbostäder. Syftet med propositionen sägs vara att öka antalet studentbostäder, och metoden för att åstadkomma detta är att minska tillgängligheten vid såväl ny- som ombyggnationer.

3 Regeringens förslag

I propositionen föreslås ändringar i plan- och bygglagen (2010:900). Förslagen innebär att det ska få göras undantag från kraven på tillgänglighet och användbarhet i en byggnad som innehåller studentbostäder. Undantagen ska gälla för högst 80 procent av antingen det totala antalet studentbostäder i en byggnad eller det antal studentbostäder som tillkommer i en byggnad när en åtgärd vidtas.

Propositionen innehåller även ett förslag om en definition av termen studentbostad i plan- och bygglagen. Definitionen är en bostad avsedd för studerande på universitet, högskola, annan eftergymnasial utbildning eller vuxenutbildning.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2025.

4 Remissinstansernas synpunkter

I mars 2023 gav regeringen Boverket i uppdrag att utreda möjligheterna att minska kostnaderna vid byggandet av studentbostäder genom att föreslå lättnader i byggkraven för desamma. Boverket redovisade uppdraget i april 2024 i rapporten Uppdrag att föreslå lättnader på byggkraven för studentbostäder (Boverket 2024:9). Rapporten har remissbehandlats och i proposition 2024/25:132 behandlas dess lagförslag.

Remissinstansernas synpunkter på rapporten kan i stort delas upp i två halvor: å ena sidan bygg- och fastighetsbranschens företrädare, som tillstyrker förslagen, och å andra sidan de som avstyrker förslagen om att införa undantag från kraven på tillgänglighet och användbarhet för studentbostäder, dvs. myndigheter, studentorganisationer, funktionshindersorganisationer samt andra aktörer som på ett eller annat sätt arbetar för mänskliga rättigheter och mot diskriminering.

Bygg- och fastighetsbranschens företrädare menar att regellättnaderna förväntas kunna öka byggandet av studentbostäder och minska produktionskostnaderna genom att bostäderna kan byggas med mindre badrum och därmed också med mindre boarea. De instanser som avstyrker förslagen – bl.a. Sveriges förenade studentkårer, Institutet för mänskliga rättigheter, Myndigheten för delaktighet, Diskrimineringsombudsmannen, Socialstyrelsen, Folkhälsomyndigheten, Hyresgästföreningen och samtliga funktionshindersorganisationer – pekar bl.a. på att förslagets förväntade kostnadsminskningar och effekter på studentbostadsbyggandet inte står i proportion till negativa konsekvenser för studerande generellt, och för personer med nedsatt funktionsförmåga i synnerhet. Flera av dessa instanser anser vidare att förslagen strider mot FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och den nationella funktionshinderspolitiken. Man menar att förslagen innebär avsteg från konventionens princip om universell utformning och att tillgängligheten till den fysiska miljön därmed begränsas för personer med funktionsnedsättning. Förslagen bedöms begränsa möjligheterna för personer med funktionsnedsättning att på lika villkor delta i samhället, leva oberoende, välja sin boställningsort och välja med vem de ska leva. Ytterligare ett problem som lyfts fram av flera remissinstanser är den brist på flexibilitet inför framtiden som förslagen medför. Redan i dag är det dyrt att exempelvis konvertera studentbostäder till äldreboenden, något som riskerar att bli alltmer angeläget i Sverige med rekordlåga födelsesiffror kombinerat med minskad invandring och en alltmer åldrande befolkning. Med regeringens förslag om minskad tillgänglighet i nybyggda studentbostäder blir det ännu svårare, och ännu dyrare, med sådana transformationer i framtiden.

Åtskilliga av de kritiska remissinstanserna besitter otvivelaktigt mycket stor kunskap i dessa frågor. Det gäller självklart Sveriges funktionshindersorganisationer, men värda att nämnas i sammanhanget är även exempelvis Sveriges förenade studentkårer (SFS), som representerar nästan 400 000 studenter och doktorander. Deras synpunkter borde tas till vara, men regeringen har valt att avfärda samtliga synpunkter som kommit in från ovannämnda organisationer och myndigheter som har människors välmående och mänskliga rättigheter i fokus.

Det torde inte vara en överraskning för någon att regeringen sätter vinster i det privata näringslivet före mänskliga rättigheter, men det är likväl beklämmande. När regeringen nu väljer att ensidigt lyssna på de remissinstanser som ser möjligheten att vinna ekonomiskt på förslagen, då vet man också att det är dåliga förslag som har lagts fram.

5 Vänsterpartiets synpunkter

Vänsterpartiet avslår samtliga delar av propositionen utom den del som handlar om att införa en definition av termen studentbostad i plan- och bygglagen: dvs. avsnitt 5.3 s. 22 i propositionen. Detta förslag ställer vi oss bakom.

Vi menar att regeringens förslag om försämrade tillgänglighet också bör ses i ljuset av andra försämrade byggregler såsom minskade krav på dagsljus, högre bullernivåer specifikt för studenter och lägre takhöjder. Samtliga av förslagen gynnar kortsiktiga ekonomiska överväganden på bekostnad av studenternas hälsa och boendemiljö. Försämringarna drabbar samtliga studenter, men framför allt de som redan är mest utsatta.

Vänsterpartiet anser inte att studenter rent generellt ska behöva bo sämre än övriga i samhället. Vi menar vidare att målet måste vara att alla studenter ska kunna bo i en studentbostad, oavsett funktionsförmåga. Allt annat är oacceptabelt. Att med lägre tillgänglighetskrav genomföra en medveten exkludering av individer från nybyggda studentbostäder är ett stort steg bakåt för rättigheterna och inkluderingen av personer med funktionsnedsättning. Risker för en återgång till ett samhälle som inte byggs för alla ökar med regeringens förslag, vilket inte minst blir tydligt när remissinstanserna inom bygg- och fastighetssektorn redan pratar om att den minskade tillgängligheten borde gälla för mer än bara studentbostäder.

5.1 Delaktighet i sociala sammanhang

I Boverkets uppdrag från regeringen ingick att göra en konsekvensbeskrivning utifrån hur rättigheter för personer med funktionsnedsättning påverkas och till många remissinstansers förvåning landar Boverket, och därmed regeringen, i bedömningen att det förslag som nu läggs fram *inte* strider mot FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Boverket och regeringen menar alltså att de föreslagna undantagen inte hindrar personer med funktionsnedsättning att ”vara delaktiga i sociala sammanhang” samt att förslagen därmed är ”förenliga med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning”. Motivet för denna bedömning är enligt Boverket och regeringen att samtliga studentbostäder ”ska kunna besökas av personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga”. Därmed anser man att FN:s konvention är uppfylld. Regeringen skriver att de studentbostäder som omfattas av undantaget ska kunna ”besökas av en person med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga”. Hur detta ska ske framgår av föreskrifter som meddelats med stöd av ett bemyndigande i lagen. Boverket förtydligar dock att förslagen innebär att tillgänglighet och användbarhet i vissa bostadsfunktioner, ”till exempel matlagning, måltider, hygien och förvaring”, kan begränsas jämfört med gällande krav.

Vänsterpartiet undrar därmed vad regeringen och Boverket egentligen menar att ”delaktighet i sociala sammanhang på samma villkor som övriga” betyder. När ytan i bostaden riskerar att bli så begränsad att en rullstol inte går att vända, och såväl matlagning som hygien och toalettbesök riskerar att bli omöjligt att utöva för den besökande, så är det knappast rimligt att påstå att en person med funktionsnedsättning kan vara delaktig i sociala sammanhang.

Bland andra Folkhälsomyndigheten och Institutet för mänskliga rättigheter påpekar att FN:s kommitté för rättigheter för personer med funktionsnedsättning i sin granskning

från mars 2024 lyfte en oro att ”personer med funktionsnedsättning i dag förvägras rätten att välja sin bostadsort och rätten att välja var och med vem de ska bo på lika villkor som andra”. Kommittén påkallar en förbättring av arbetet med tillgänglighet och universell utformning och rekommendationen till Sverige var att ”vidta åtgärder för att se till att de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna enligt konventionen successivt förverkligas helt och fullt samt avstå från att vidta åtgärder som innebär en tillbakagång”.

En sådan tillbakagång är dock just vad förslagen i proposition 2024/25:132 innebär. Enligt konventionen ska personer med funktionsnedsättning inkluderas i samhällsgemenskapen med jämlika valmöjligheter. Regeringens förslag innebär en tillbakagång av rätten till tillgänglighet och rätten till ett självständigt liv och att vara inkluderad i samhällsgemenskapen. En besökande vän eller partner ska varken uteslutas från matlagning eller vara hänvisad till offentliga toaletter som kan finnas på ett annat våningsplan i byggnaden, enbart för att hen har en funktionsnedsättning.

5.2 Vem tjänar på förslaget?

Som flera remissinstanser också påpekat står inte de förväntade kostnadsminskningarna i proportion till de försämringar som förslaget innebär för studenter, oavsett funktionsvariation. Ytan minskas med 20 procent, men byggkostnaden beräknas bara sjunka med 7 procent. En så pass stor försämring av både boendeyta och mänskliga rättigheter, för en så pass liten kostnadsreduktion, är inte ett rimligt utbyte.

Många lyfter även fram att det inte finns något samband mellan kostnadsminskningar för byggbranschen och lägre hyror för studenter. Vänsterpartiet menar att så länge det finns brist på bostäder så finns det helt enkelt inte heller incitament att sänka hyror. Regeringens förslag innehåller inte heller några sådana incitament. Vill man på riktigt se sänkta hyror för studenter måste det till andra reformer.

Risken är kort och gott att studenterna får försämrad boendestandard och personer med funktionsnedsättning utestängs från både bostäder och sociala sammanhang – men hyrorna blir ändå inte lägre.

Riksdagen bör med anledning av det ovan anförda avslå regeringens förslag till lag om ändring i plan- och bygglagen i de delar det avser 8 kap. 6 § och 16 kap. 2 §. Detta bör riksdagen besluta.

Malcolm Momodou Jallow (V)

Lorena Delgado Varas (V)

Birger Lahti (V)

Ciczie Weidby (V)

Ida Gabrielsson (V)

Ilona Szatmári Waldau (V)